

EINDVERSLAG WERKGROEP MEERVOUDIG RUIMTEGEBRUIK

INHOUDSOPGAVE

1. Abstract	1
2. Verslag van de samenstelling en werkzaamheden van de werkgroep	3
3. Beschrijving van de huidige situatie	7
4. Beschrijving van de opportuniteiten en bedreigingen	9
5. Beschrijving van de toekomstsituatie tot 2050	14
6. Link naar transversale thema's.....	18
7. Bijlagen (zie ook zip-file bijlagen).....	21

1. Abstract

Meervoudig ruimtegebruik is een instrument om de schaarse ruimte binnen de Belgische zeegebieden optimaal te gebruiken, zonder de (ecologische) draagkracht van die ruimte te overschrijden. Meervoudig ruimtegebruik vormt geen doel op zich. Het kan wenselijk zijn om bepaalde gebruiken apart te laten plaatsvinden of zelfs niet te laten plaatsvinden. In die zin is het ook geen instrument om beleidsbeslissingen uit de weg te gaan.

De werkgroep ‘meervoudig ruimtegebruik’ heeft ernaar gestreefd om de beleidsbeslissingen die tussen nu en 2050 genomen zullen worden m.b.t. de Belgische zeegebieden van een kader te voorzien dat meervoudig ruimtegebruik zo efficiënt

mogelijk organiseert, zonder al vooruit te lopen op deze beleidsbeslissingen. Echter, meervoudig ruimtegebruik speelt zich ook niet in een apart universum af, los van elke ecologische, economische, beleid gerelateerde of andere relevante context. Dat maakt dat dit rapport van de werkgroep ‘meervoudig ruimtegebruik’ waar passend doelstellingen weergeeft die nodig zijn voor een efficiënt meervoudig ruimtegebruik in een ruimere context en die soms zelfs onlosmakelijk verbonden zijn met de opvatting van de werkgroep over hoe een dergelijk meervoudig ruimtegebruik hoort te verlopen.

De werkgroep, met vertegenwoordigers vanuit de meeste relevante overheidsdiensten, sectoren en middenveldorganisaties heeft er belang aan gehecht om een langetermijnvisie 2050 op het meervoudig ruimtegebruik te vormen die het evenwicht zoekt tussen het zich losmaken uit de realiteit anno 2017, zonder zich van deze realiteit te distantiëren. Doorheen de oefening is gebleken dat dit geen eenvoudige klus is, omdat ontsporingen in de twee richtingen permanent om de hoek schuilen. Een toekomst die geen rekening houdt met zijn hedendaagse wortels neigt al snel naar een vrijblijvende, enigszins irrealistische oefening. Geraakt men echter niet voorbij het actuele denkkader, dan heeft een langetermijnvisie maar een beperkte meerwaarde. Ze wordt zo ingehaald door de realiteit en, in het slechtste geval, gaat ze gewenste ontwikkelingen zelfs afremmen.

Procedureel is de werkgroep als volgt te werk gegaan. De werkgroep heeft zich eerst gebogen over een startnota met een aantal uitgangspunten als een aanzet voor een bottom up benadering, en waarbij het belang van de input van de leden werd benadrukt. De uitgangspunten, die niet aan een specifieke sector opgehangen konden worden, gaven de krijtlijnen weer voor de verdere besprekingen en legden een link met de transversale thema’s. Een eerste prikkel om tot een gedeelde langetermijnvisie op meervoudig ruimtegebruik te komen, bestond erin om de sectorale visie van de leden aan de werkgroep over te maken met 2050 als tijdsvenster. Dit lukte niet voor elke sector, omdat niet elke sector zich daar gemakkelijk toe leent of omdat bepaalde sectoren nog geen visie tot 2050 hebben. Ook het tijdsbestek om tot een gezamenlijke visie te komen was bijzonder kort. De uitdaging om zowel tekstueel, mondeling als grafisch na te denken over een visie tot 2050 heeft niettemin bijgedragen tot het behalen van resultaten. Een tweede incentive om tot een gedeelde langetermijnvisie te komen, bestond erin in kleinere groepjes meervoudig ruimtegebruik op een zeekaart te tekenen, om zo de sectorale belangen te overstijgen. Ook het voorstellen van een aantal ‘principes’ voor meervoudig ruimtegebruik gaf aanleiding tot geëngageerde debatten en discussies onder de leden. Deze principes hebben de leden van de werkgroep in staat gesteld om hun sectorale benadering in zekere mate te ontstijgen. De reeds eerder vermelde ‘contextualisering’ van het meervoudig ruimtegebruik door de werkgroep is vervolgens versterkt door een aanzet tot het in kaart brengen van de

relevante trends tegen 2050, met daaraan gekoppeld de bedreigingen, opportuniteiten en aandachtspunten.

De transversale thema's (duurzaamheid, onderzoek en ontwikkeling, beleid, veiligheid en beveiliging, land-zee interactie en de grensoverschrijdende benadering) zijn gericht aan bod gekomen tijdens de werkzaamheden van de werkgroep en bij de opstelling van het eindrapport. Daartoe is de startnota per thema van nut geweest, alsook de aanwezigheid van de verschillende vertegenwoordigers van de transversale thema's tijdens een aantal vergaderingen.

Concluderend kan men stellen dat het eindverslag van de werkgroep 'meervoudig ruimtegebruik' meer is dan een toolkit voor het aan elkaar rijgen van de principes die de werkgroepen 'natuurlijkheid' en 'blauwe economie' uitgewerkt hebben. Het rapport is zelfs mede richtinggevend voor de uitvoering van deze principes. Dit neemt niet weg dat de belangrijke beleidsbeslissingen nog genomen moeten worden en een visievorming tot 2050 een continu proces is.

2. Verslag van de samenstelling en werkzaamheden van de werkgroep

Het uittekenen van een langetermijnvisie voor het meervoudig ruimtegebruik (MRG) van het Belgisch deel van de Noordzee (BNZ) naar 2050 toe, is een proces opgestart door de federale staatssecretaris voor de Noordzee, Philippe De Backer. De Werkgroep meervoudig ruimtegebruik (WG MRG) heeft daartoe bij de stakeholders gepolst naar hun visies. Een visievorming naar 2050 bleek geen evidentie, daar de sectorvertegenwoordigers vooral gefocust waren op kortetermijndoelstellingen. Aangezien MRG in het BNZ ruimtelijke beperkingen kent, moet er ook gekeken worden naar opportuniteiten die zich aandienen buiten dit deel van de Noordzee. MRG houdt bewust ook niet op aan de nationale grenzen: een langetermijnvisie op het BNZ kan een invloed hebben op de buitenlandse zeegebieden (buurlanden, Noordzee), evenals kan een langetermijnvisie van de buurlanden een invloed hebben op het BNZ. Activiteiten, bijvoorbeeld zoals scheepvaart of hernieuwbare energie, zullen zich verder ontwikkelen in de gehele Noordzee.

Procedure

De vergadering werd voorgezeten door professor Frank Maes. Rapporteurs zijn Steven Vandendorre en Jeroen van Overloop. Een ledenlijst van de vertegenwoordigers vindt u als bijlage 1 bij dit verslag.

De werkgroep vergaderde vijf keer op verschillende locaties (Brussel, Gent en Oostende) van 14u tot 17u, en dit op de volgende dagen: 25 januari, 22 februari, 29 maart, 19 april en 17 mei 2017.

Verloop van de vergaderingen + proces

- Op de vergadering van 25 januari heeft de voorzitter zijn startnota met uitgangspunten toegelicht die aan de leden per e-mail was overgemaakt voor de vergadering. Daarin werd er ook al een link gemaakt met transversale thema's. Tevens werd het proces verduidelijkt. Kerncijfers voor verschillende sectoren, de beschikbare ruimte, onderzoek en visies voor meervoudig ruimtegebruik (MRG) en het wetgevend kader werden aangeleverd door Ann-Katrien Lescauwet van het VLIZ. Deze startnota is ook als bijlage gevoegd bij dit verslag (bijlage 2). Er is benadrukt dat de bottom-up inbreng zeer belangrijk is, m.n. dat de leden zelf hun toekomstvisie kenbaar maken. Hierbij bleek een sterke sectorale ingesteldheid. Opvallend was dat de meeste sectoren niet echt bezig zijn met een langetermijnvisie tot 2050. Om de leden tot een denkoefening 2050 te stimuleren werd een filmpje vertoond over hoe Rolls Royce de toekomst van onbemande scheepvaart ziet.¹ Op de vergadering werden de uitgangspunten verder aangepast en aangevuld. De deelnemers kregen na de vergadering 2 blinde kaarten toegestuurd: een kaart over het BNZ en een kaart van de ganse Noordzee, met de vraag hun visie op MRG op kaart te willen aanduiden tegen de volgende vergadering. De Kustwacht leverde een tekst aan over het transversaal thema veiligheid/beveiliging van 20.12.2016 (bijlage 3). Alle deelnemers waren het eens dat veiligheid van de burger en de veiligheid van transport en offshore installaties primaire aandachtspunten zijn. We ontvingen een e-mail over het thema "grensoverschrijdend" van Charlotte Herman (Noordzeevisie 2050 Nederland², Political Declaration on Energy Cooperation between North Sea Countries – juni 20017³) (bijlage 4).

- Tijdens de vergadering van 22 februari kregen de vertegenwoordigers van de verschillende sectoren opnieuw de mogelijkheid om hun toekomstvisie inzake MRG kenbaar te maken. De agendapunten waren: 1. bespreking eerste voorstellen en actieve input van de participanten voor MRG in een tijdspad tot 2050, zowel BNZ als Noordzee; 2. wat kunnen we verwachten met zekerheid, wat is onzeker en wat is aanvaardbaar voor de vergadering, zowel BNZ, Noordzee, als internationaal?; 3. bespreking mogelijke prioriteiten, opportuniteiten en bedreigingen; 4. verwachte input vanwege de deelnemers voor de volgende sessie. WWF,

¹ Zie <https://www.youtube.com/watch?v=vg0A9Ve7SxE>

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/12/23/planning-lange-termijnstrategie-voor-de-noordzee>

³ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure>

Natuurpunt, BBL en Greenpeace leverden voor de vergadering studies⁴ aan en stelden op de vergadering tekstcorrecties voor. Andere sectoren/deelnemers brachten voor de vergadering de volgende informatie aan, waarbij vooral het aangeleverde kaartmateriaal werd besproken: 1. ideeën van Raymond Simons over welke educatieve en toeristische mogelijkheden er kunnen zijn voor offshore windmolenparken, rustplaatsen voor zeevogels en zeezoogdieren, en afbakening van niet toegankelijk strand (bijlage 5); 2. strategisch masterplan strand en dijk en kaartmateriaal van de gemeente Knokke (bijlage 6); 3. visiekaart BNZ dienst Continentaal Plateau (bijlage 7); 4. visiekaart ILVO van Gert Van Hoey (bijlage 8); 5. input Vlaamse Baaien (bijlage 9). Betreffende de transversale thema's mocht de werkgroep een leidraad "governance/beheersstructuren" ontvangen van Lieve Jorens (bijlage 10), een leidraad duurzaamheid (bijlage 11), een tweede mail van Charlotte Herman (bijlage 12) en na de vergadering een leidraad land-zee interactie van Kathy Belpaeme (bijlage 13).

De eerder vooropgestelde uitgangspunten werden aangevuld en unaniem goedgekeurd (zie hoofdstuk 5.1). De gemeente Knokke-Heist, daarin gevolgd door de gemeente Den Haan, beklemtoonde de kustbelangen, vooral vanuit het oogpunt van toerisme en recreatie, en vanuit een bezorgdheid van de effecten van het project Vlaamse Baaien voor de gemeentelijke kustbelangen en het strand. De haven van Zeebrugge toonde interesse in het project Vlaamse baaien, vooral in het kader van het verbeteren van de ontoereikende binnenvaartontsluiting van de haven. Het mogelijk maken van binnenvaart op zee is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van de haven. De haven Zeebrugge beklemtoont dat zij niet per sé vragende partij zijn voor het plaatsen van eilanden en dat andere opties voor de creatie van een geschikter golfklimaat voor binnenvaart in de zone tussen Zeebrugge en de Westerschelde welkom zijn. De gemeente Knokke-Heist uitte twijfels over de kustveiligheidsgarantie bij het project Vlaamse Baaien. De vergadering was het eens dat MRG op zich niet de enige drijfveer hoeft te zijn, en beklemtoonde vooral de bescherming van het ecosysteem en de veiligheid op zee. MRG is niettemin van belang voor de visserijsector, bv. (passieve) visserij in de windmolenparken.

- Op de derde vergadering van 29 maart werden nog kaarten besproken, een kaart aangeleverd door de milieu NGO's (bijlage 14) en kaartmateriaal aangeleverd door de havens van Zeebrugge (zie Noordzeevisie 2050 Port of Zeebrugge) (bijlage 15) en de haven van Antwerpen (bijlage 16). De haven van Zeebrugge diende tevens een nota in omtrent de lange termijnvisie Noordzee 2050 vanwege MBZ) (bijlage 17). Bij de bespreking van de kaarten van de haven van Antwerpen en de haven van Zeebrugge, beklemtoonden zowel Antwerpen (vaargeul Walvischstaart) als de haven van Zeebrugge hun interesse in het project Vlaamse Baaien. De gemeente Knokke-Heist beklemtoonde opnieuw dat de impact op de gemeentelijke belangen (zee en strand) wegens de verstoring van het zicht nefast is voor het toerisme, en dat de veiligheid tegen een superstorm of de gevolgen van klimaatverandering

⁴ 10-puntenprogramma voor het Belgische deel van de Noordzee, 2017; visiedocument in het Belgische deel van de Noordzee, 2016; een Europese Grid studie van Greenpeace; een update van "Our Energy Future" (2016) die 58% hernieuwbare energie voorziet tegen 2030. Voor Vlaanderen betekent dit in 2030 een hernieuwbaar aandeel van 49% (zie bijlagen 24_1 en 24_2).

wellicht niet gegarandeerd is. Zoals ook uit de eerste en de tweede vergadering bleek, zijn veel leden voorstander van een natuurlijke versterking van de stranden, gestimuleerd door beplanting (rijsthout) en gebruik makend van de stroomrichting en de natuurlijke toevoer van zand op de stranden. Diverse malen werd geopperd dat het zand een niet-hernieuwbare bron is wegens een zeer langdurig tijdsverloop bij het herstel van de zandvoorraad op zee, waarmee omzichtig moet worden omgesprongen. De Dienst Continentaal Plateau voorziet een verhoogde zandvraag in de toekomst (zie visietekst zandwinning in het BNZ in bijlage 18). Tenslotte ontvingen we een nota vanwege de recreatieve vissers met de vraag de offshore windmolenparken open te stellen voor de recreatieve visserij (bijlage 19), en een e-mail van Flanders Maritime Cluster met referenties en informatie over Mermaid: Go offshore combining food and energy production (pdf) en over zeewier en natuurlijk kapitaal (pdf) (bijlage 20, 20_1 en 20_2).

Tijdens deze vergadering zijn er ook enkele algemene principes en stellingen voorgelegd aan de groep voor commentaar. Deze werden intensief besproken en aangepast (zie het resultaat in hoofdstuk 5.2). Het tweede deel van de vergadering was gewijd aan het werken op blanco kaarten van het BNZ waarop de leden gezamenlijk een visie konden uitwerken. De deelnemers werden in drie groepen verdeeld, waarbij de visies van de groepen op MRG terug te vinden zijn in **bijlage 21**. Door de drie groepen werd o.m. voorgesteld een multifunctionele hub te ontwikkelen, gecombineerd met de opwekking van hernieuwbare energie, een mogelijke diepzeehaven of aanlegplaats, eventuele bunkermogelijkheden voor schepen die in de toekomst op gas varen, gecombineerd met visserij, aquacultuur en/of maricultuur. De locatie voor dit initiatief verschilt echter van groep tot groep. Tevens werd door twee groepen de natuurlijke kustverdediging benadrukt en de recreatieve functie van de strandzone en de kustwateren.

- Tijdens de vierde vergadering op 19 april heeft de voorzitter op basis van een power point enkele toekomstige ontwikkelingen die een impact (kunnen) hebben op MRG en de voordelen, nadelen en opportuniteiten hiervan, ter discussie voorgelegd. Deze bedreigingen en opportuniteiten werden intens besproken, waarbij diverse leden opmerkingen en aanvullingen formuleerden (zie het resultaat in hoofdstuk 4 infra).

Verder werden de algemene principes en stellingen, zoals aangepast op de voorgaande vergadering, verder besproken en verfijnd als input voor de finale visienota (zie hoofdstuk 5.2 infra). In de loop van de procedure is er tot voor deze vergadering een voortschrijdend rapport opgemaakt waarin alle ideeën van de werkgroep werden gereflecteerd (bijlage 22). Vanaf de vierde vergadering is de huidige rapportageformat gevolgd.

- Tijdens de vijfde vergadering op 17 mei werd dit ontwerpverslag overlopen, besproken en voor aanvaarding voorgelegd aan de vergadering. De voorzitter stelde voor de initiële uitgangspunten voorgesteld op de eerste vergadering en verfijnd op de tweede vergadering, in het eindverslag als doelstellingen bij het MRG te aanvaarden. De vergadering was hiermee

unaniem akkoord. Er werd beslist de afzonderlijke verwijzing naar de transversale thema's in de bijlagen op te nemen. De voorzitter stelde dat het de bedoeling was om de ontvangen documenten en communicatie per transversaal thema in de bijlagen bij dit verslag op te nemen op basis van de chronologie van ontvangst. Immers de transversale thema's waren verwerkt in de uitgangspunten, die nu de doelstellingen zijn geworden. De voorzitters van deze transversale thema's waren zo veel als mogelijk aanwezig tijdens de vergaderingen om in het debat de doelstelling van hun thema te verdedigen. Ook alle door de sectoren aangeleverde nota's, studie, visies, ... worden in de bijlagen bij dit verslag opgenomen.

De meeste aandacht tijdens deze vergadering ging echter uit naar het afwerken van hoofdstuk 4 over de opportuniteiten en bedreigingen van MRG en hoofdstuk 5 over de beschrijving van de toekomstvisie. De visserijsector diende op de vergadering een visienota in die niet ten gronde kon worden besproken (bijlage 23), maar waarover de vertegenwoordigers mondeling toelichting gaven. De nota herziening MRP en langetermijnvisie 2050 voor de Belgische visserijsector van 16 mei 2017 is gezamenlijk opgemaakt door vertegenwoordigers van de visserijsector, namelijk de Provincie West-Vlaanderen, ILVO, het Departement Landbouw en Visserij, de Vlaamse Visveiling en de Rederscentrale. De sector van de zeevisserij (inclusief de visveiling) meldde dat hun sector het meest te lijden heeft onder het huidige marien ruimtelijk plan dat een verbod op visserij voorziet in de concessiezones van de offshore windmolenparken. Ze uitten ook hun vrees voor de toekomst en het verlies van open ruimte voor de visserij, en zien in MRG vooral de mogelijkheid om minder beperkingen opgelegd te krijgen. Vroeger kon zeevisserij overal, terwijl de visserij nu eerder mag als het andere activiteiten niet in de weg staat. De sector is vragende partij voor passieve visserij in de concessiegebieden van de offshore windmolenparken.

Begin juni 2017 maakte Defensie haar visie op MRG over (zie bijlage 25), alsook een kaart met coördinaten (bijlage 26), die beiden wegens het aflopen van de vergaderingen niet kon worden besproken in de WG MRG.

3. Beschrijving van de huidige situatie

De huidige situatie van MRG wordt bepaald door het marien ruimtelijk plan, aangenomen bij KB op 20 maart 2014 en van kracht tot 2020. Daarin zijn de volgende categorieën van MRG te onderscheiden:

1. Dynamisch MRG, waaronder mobiele activiteiten onderling die slechts tijdelijk beslag leggen op ruimte, zoals zeescheepvaart en zeevisserij; baggeren en scheepvaart; militaire oefeningen en scheepvaart/visserij;
2. Semi-dynamisch ruimtegebruik, m.n. tussen een statisch gegeven/gebruiker en een mobiele gebruiker, zoals MPA's en scheepvaart; MPA's en visserij; MPA's en recreatie; MPA's en militaire oefeningen; concessiezones voor hernieuwbare energie en scheepvaart/visserij;
3. Statische vormen van MRG, waaronder concessiezones voor hernieuwbare energie en aquacultuur; concessiezones voor hernieuwbare energie en natuurontwikkeling (zoals artificiële riffen).

Dit MRG valt ook af te lezen uit de geïntegreerde kaart m.b.t. het marien ruimtelijk plan, zoals bijgevoegd.

Geïntegreerde kaart

Goede milieutoestand en natuurbeschermingsgebieden

- Speciale zone voor natuurbehoud "Vlaamse Banken"
- Speciale beschermingszone voor vogels
- Deelzone "Trapegeer Stroombank"
- Gericht marien reservaat
- Speciale zone voor bodemintegriteit

Energie, kabels & pijpleidingen

- Zone voor installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden
- Zone voor een installatie voor het transport van elektriciteit
- Zone voor kabels en pijpleidingen
- Zone elektriciteitskabel naar Groot-Brittannië
- Aanlandingspunt voor offshore energie
- Zone voor een installatie voor de opslag van energie

Scheepvaart, havenontwikkeling en baggerstorten

- Scheepvaart
- Voorzorgsgebied
- Ankergebied
- Te vermijden gebied
- Gekende verkeersroom
- Te vrijwaren bocht Westpitroute
- Reservatiezone voor havenuitbreiding
- Machtigingszones voor storten van baggerspecie
- Reservatiezone voor storten van baggerspecie

Visserij en mariene aquacultuur

- Limiet visserijzone 3 nautische mijl - 5 M
- Limiet visserijzone 4,5 nautische mijl - 45 M
- Limiet visserijzone 12 nautische mijl - 12 M
- Vaarverbod munitiestortplaats "Paardenmarkt"
- Speciale zone voor bodemintegriteit
- Zone voor aquacultuur

Zand- en grindontginning

- Controle- of exploitatiezone
- Monitoringgebied

Zeekering en meetpalen

- Testzone in functie van zeekering
- Meetpaal

Militair gebruik

- Zone voor militaire activiteiten
- Basislijn

2014-2020

4. Beschrijving van de opportuniteiten en bedreigingen

Voor de beschrijving van de opportuniteiten en bedreigingen gaan we uit van enkele toekomstige ontwikkelingen die een mogelijke impact kunnen hebben op meervoudig ruimtelijke gebruik.

TRENDS 2050	BEDREIGING(EN)	OPPORTUNITEIT(E)	AANDACHTSPUNT(E)
Meer hernieuwbare energie op zee	- meer ruimtebeslag windmolenparken, golfenergie, ... waardoor minder ruimte voor andere activiteiten.	- MRG met: - visserij; - aquacultuur, - toerisme, ... -Installaties meervoudig gebruik - door samenwerking met andere landen is een expansie in of naar het buitenland mogelijk - onderzoek en educatie	- onnatuurlijkheid: multiple effecten - duurzame aquacultuur - verhoogde risico's op veiligheid - hogere intensiteit scheepvaart - zeezicht
Opslag energie op zee	- bijkomend ruimtebeslag energie-eiland - zeezicht vanaf het vaste land	MRG met: - natuurontwikkeling - toerisme - viskweek - of opslag buiten het BNZ	- veiligheid voor de kustlijn - zeezicht (horizon) - fauna en flora - zeewering

<p>Verbeteren kustverdediging</p>	<p>- in principe geen bedreiging op zich, wel als bescherming tegen bedreigingen zoals stroming, hogere en krachtigere golven, zeespiegelstijging</p>	<p>- aanleg van systemen die de golfkracht verminderen MRG door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - werken met natuurlijke systemen - werken met niet-natuurlijke ingrepen (eilanden: welke bijkomende functionaliteit?) <p>- combinatie natuur en eilanden</p>	<p>- maatschappelijke aanvaardbaarheid voor een bepaalde keuze</p> <ul style="list-style-type: none"> - het creëren van een draagvlak voor de kustbevolking en kustgemeenten, waarbij alle alternatieven correct worden overwogen. Ook een algemeen economische draagvlak creëren. - transparante kosten/baten analyse - duidelijkheid over kostprijs onderhoud - het betreft niet enkel het bouwen van eilanden, het kan ook bestaan uit het ingrijpen op het land, in de duinen en op het strand: bijzondere aandacht voor land-zee interactie
<p>Stijging visconsumptie</p>	<p>- verhoogde import en afhankelijkheid van het buitenland</p>	<p>- aquacultuur (vaste of vlottende installaties) in windmolenparken</p> <ul style="list-style-type: none"> - MRG met natuurgebieden - MRG met andere activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid - ecosysteem - visserijmethode - visbestanden
<p>Andere voedingspatronen (bv. zeewier, ...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - milieueffecten of ecosysteemeffecten - voedselveiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> - MRG met natuurgebieden - MRG met andere activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> - ecosysteem

Autonome vaartuigen	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid t.a.v. van niet-autonome vaartuigen of vice versa - groter ruimtebeslag 	<ul style="list-style-type: none"> - geen voor MRG - kan mogelijks leiden tot een beter, efficiënter ruimte- gebruik 	<ul style="list-style-type: none"> - afzonderlijke vaarroutes: haalbaarheid dient onderzocht te worden.
Schaalvergroting schepen	<ul style="list-style-type: none"> - toegang tot de havens 	<ul style="list-style-type: none"> - aanlegplaats op zee (enorme impact op ander gebruik, kijken naar MRG) - MRG: loodsen, bunkering, hub voor verder transport met kleinere vaartuigen, windmolens, place of refuge, stopcontact op zee, ... 	<ul style="list-style-type: none"> - internationale samenwerking vereist - kosten/baten analyse - kostprijs en onderhoud - veiligheid - eerst opvangen door optimaal gebruik te maken van de huidige havens
<p>Toename wetenschappelijk onderzoek (zowel via vaste installaties als via onderzoek vanop schepen)</p> <p>Kan ook het aanduiden zijn van een permanente zone die voor wetenschappelijk onderzoek kan worden gebruikt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - geen, indien geen milieueffecten - een politiek standpunt wordt 'verwetenschappelijkt' 	<ul style="list-style-type: none"> - combinatie met MRG van installaties (windmolenparken, radar, vaste meetinstrumenten op zee - educatie - ontwikkelen van nieuwe inzichten, technieken, technologie 	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid + beveiliging - vrijwaren deontologie + voldoende financiering onafhankelijk onderzoek - toeristische activiteiten op zee - kustvisserij - monitoring

Robots nemen de plaats in van de mens: verschuiving van arbeid naar kapitaal. Ook drijvende installaties	zal de robotica het mogelijk maken dat iedereen een degelijke leefvergoeding krijgt?	<ul style="list-style-type: none"> - meer vrije tijd - meer toerisme naar en op zee 	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid + beveiliging - verhoogd toezicht
Verhoogd gevaar voor terrorisme	- veiligheid op zee	- GEEN voor MRG	<ul style="list-style-type: none"> - verhoogd risico MRG - meer controle - beveiliging
Geen vaste installaties meer, maar enkel drijvende, verplaatsbare	<ul style="list-style-type: none"> - wie, waar en wanneer, waarom? - mobiele actoren t.a.v. van elkaar 	optimalisatie MRG	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid - controlecentrum - communicatie installatie/andere gebruikers
Toerisme/recreatie en wens tot het behoud van zeezicht	<ul style="list-style-type: none"> - plaatsen van vaste installaties - natuur, meer afval 	<ul style="list-style-type: none"> - nieuwe vormen van toerisme - bredere stranden 	<ul style="list-style-type: none"> - behoud open ruimte - veiligheid en beveiliging
Toenemende vraag naar bouwzand	- tekort aan zand op zee	<ul style="list-style-type: none"> - gebruik van baggerspecie - zoek naar alternatieven - combinatie met zones waar scheepvaartroutes zijn - zandwinning in vaargeulen 	- toename risico storm

De algemene conclusie van de werkgroep over de opportuniteiten en bedreigingen was dat elke uitbreiding of nieuwe activiteit, beiden met zich meebrengt. Het is van belang om bij het

invoeren van een nieuwe activiteit of het uitbreiden of verplaatsen van een bestaande activiteit, voorafgaandelijk een analyse te maken van de opportuniteiten en de bedreigingen t.a.v. alle andere activiteiten. Er moet worden nagegaan in welke mate MRG kan gehanteerd worden bij het invoeren van deze wijzigingen.

Bij deze analyse zijn ook enkele algemene aandachtspunten te formuleren. Zo zal elke bijkomende activiteit of de uitbreiding van bestaande activiteiten vermoedelijk ook het aantal scheepsbewegingen doen toenemen (activiteit ondersteunende scheepvaart, waaronder onderhoud, ...). Aangezien deze schepen specifiek voor een bepaalde activiteit op zee gaan, zullen zij niet de standaard scheepvaarttrafiek volgen, maar eerder deze kruisen. Dit brengt een verhoogd risico van de veiligheid met zich mee.

5. Beschrijving van de toekomstsituatie tot 2050

1. Doelstellingen MRG

Op de eerste twee vergaderingen van de WG MRG werden de doelstellingen voor het ontwikkelen van een visie 2050 uit de startnota, met aanpassingen, door de deelnemers unaniem aanvaard (de volgorde is geen indicatie voor een hiërarchisch hoger belang).

Deze doelstellingen zijn:

- a) de zee heeft het potentieel tot een **vierdimensioneel**⁵ ruimtegebruik, waarin de zee zich onderscheidt van het landgebruik;
- b) de meerwaarde van **transnationale samenwerking** op economisch, ecologisch en wetenschappelijk vlak benadrukken (grensoverschrijdend; duurzaamheid);
- c) het gebruik van de zee voor **toekomstige generaties** niet hypothekeren (duurzaamheid);
- d) het tijdig anticiperen op mogelijke **bedreigingen** (veiligheid).

Veiligheid is een uitgangspunt waaraan steeds moet worden getoetst. Dit heeft meerdere facetten, veiligheid voor natuur, veiligheid voor kustbewoners, veiligheid voor scheepvaart... ;

⁵ Met vier dimensies wordt bedoeld dat activiteiten kunnen plaatsvinden op de zeebodem en ondergrond, aan het wateroppervlak en in de waterkolom en in de luchtkolom, die potentieel gecombineerd kunnen worden. De tijdsfactor brengt een vierde dimensie in deze planning, zoals tijdelijk gebruik (militaire oefeningen op zee) of specifiek seizoensgebonden gebruik (bv. bepaalde vormen van recreatief gebruik).

- e) het creëren van **economische meerwaarde door samenwerking** tussen verschillende actoren op zee (duurzaamheid). We moeten kijken welke activiteiten combineerbaar zijn. De ‘economische meerwaarde’ is ook een uitgangspunt dat dient te passen binnen het ecosysteem denken en de veiligheidsbenadering;
- f) een transparant beleid gefundeerd op **wetenschappelijke kennis** en het omzichtig omgaan met kennishiaten (onderzoek en ontwikkeling; governance/beheersstructuren);
- g) voldoende kansen bieden voor **het behoud, de ontwikkeling en het herstel van het ecosysteem** (Noordzee) of sub-ecosystemen en de daaraan gerelateerde functies, wat impliceert werken met de natuur (duurzaamheid).

De natuur is geen gebruiker zoals de andere gebruikers, maar vormt de basis waarmee alle gebruikers van de zee rekening moeten houden en waarbij beperkingen kunnen worden opgelegd aan deze gebruikers in het belang van een duurzaam natuurbeheer. Behoud van natuur is een basisvoorwaarde, herstellen doen we indien mogelijk. De vraag wordt gesteld wat dit “ecosysteem denken” betekent. Hierbij wordt best aangesloten bij de visie van de WG Natuurlijkheid.

- h) de koppeling tussen **land en zee**;

Bij de land-zee interactie moeten we kijken naar elke activiteit op het land die een rol kan spelen voor MRG op zee: havens, toerisme, energie op het land, duurzame kustontwikkeling, ...

- i) respect voor en bescherming van het **cultureel erfgoed** op zee.

2. Ruimtelijke principes

Governance

Tegen 2050 bestaat er één marien ruimtelijk plan voor de Noordzee met een visie op grensoverschrijdend MRG, opgesteld binnen één planningsproces of door verregaande afstemming van de verschillende nationale planningsprocessen. Er wordt nagegaan of dit het best uitgevoerd wordt door een transnationale autoriteit dan wel binnen een grensoverschrijdend samenwerkingsverband tussen de verschillende bevoegde autoriteiten.

Tegen 2050 wordt ook op sectoraal niveau gestreefd naar een beleidsvorming op de geschikte schaal, opdat voor dit beleid een optimaal MRG voor de Noordzee efficiënt kan gebeuren. De sector hernieuwbare energie, met een relatief groot en permanent ruimtelijk beslag, is een van de sectoren waar dit nuttig kan gebeuren. Ook voor de zeevisserij, met een groot maar niet-

permanent ruimtelijk beslag, wordt verder nagegaan of de doelstellingen van het Europese beleid gehaald kunnen worden binnen een efficiëntere ruimtelijke context.

De internationale, Europese en nationale regelgeving faciliteert MRG in de Noordzee en op de geschikte schaal. Minstens worden alle regelgevende belemmeringen getoetst op hun noodzaak voor het bereiken van het door die regelgeving beoogde doel en, waar dat niet het geval is, worden deze belemmeringen weggewerkt. Een aandachtsveld is de huidige praktijk van het vaststellen van nationale doelen voor beleidsdomeinen die beter op een internationale schaal georganiseerd worden (bv. klimaatdoelstellingen of milieudoelstellingen).

Tegen 2050 is binnen de verschillende groepen/sectoren die maritieme ruimte claimen een rationalisering gebeurd, mede gericht op een optimale verhouding ruimtegebruik/sectorale doelen in het kader van MRG. Hierbij kunnen we het voorbeeld geven van het gedeeld gebruik van energietransmissiesystemen (o.a. elektriciteitskabels).

Tegen 2050 is er een 100% afstemming binnen de planningsgebieden op het land en op zee, tussen de landactiviteiten die een betrokkenheid hebben op de zee en omgekeerd. Er wordt nagegaan of er een overkoepelende overheidsdienst noodzakelijk is of dat een samenwerkingsverband tussen de verschillende bevoegde overheidsdiensten minstens even efficiënt is. Een dergelijke samenwerking draagt bij tot de afweging of een bepaalde activiteit het best op het land of op zee wordt georganiseerd, teneinde het MRG ook te beschouwen op een schaal die de zeegebieden overstijgt.

Voor het gebruik van de schaarse ruimte op zee geldt, waar gepast, een concurrentieprocedure binnen een bepaalde sector/gebied, om deze ruimte optimaal toe te kennen. Zo kan, indien het ruimtegebruik gebonden is aan een concessieprocedure, rekening gehouden worden met de mogelijkheden tot MRG.

Principes

Ook in 2050 bestaat er geen eigendomsrecht op de ruimte op zee. Deze ruimte valt onder ieders verantwoordelijkheid en blijft een publiek goed.

De kans bestaat dat de zee een gebied wordt waar problematisch landgebruik ondergebracht wordt. Het is immers verleidelijk om problematisch ruimtegebruik van het land naar de zee te verplaatsen, teneinde gebruik te maken van de bijzondere karakteristieken van deze ruimte, waaronder de afwezigheid van bewoning en protest van omwonenden. Een afweging dient telkens gemaakt te worden of de activiteit niet beter op land kan plaatsvinden, aangezien verschillende andere activiteiten exclusief aan de mariene ruimte gebonden zijn en dus niet kunnen uitwijken naar het land.

Ook in 2050 worden binnen de Belgische zeegebieden in het kader van MRG geen permanente constructies (d.i. appartementen, huizen, hutten, etc.) opgetrokken voor bewoning of overnachting, met uitzondering van tijdelijk verblijven ter ondersteuning van de bouw of

exploitatie van activiteiten waarvoor ruimte voorzien is binnen de Belgische zeegebieden, of noodzakelijk om de veiligheid op zee te garanderen,

Tegen 2050 zijn de Belgische zeegebieden klimaatneutraal en MRG kan daartoe een bijdrage leveren, bv. door het clusteren van diverse vormen van hernieuwbare energie.

De Belgische zeegebieden kennen, in het bijzonder aan de kust, voldoende zones waar de offshore open ruimte zoveel als mogelijk gevrijwaard blijft. De impact van de activiteiten op het landschap is daarom een blijvend aandachtspunt bij de toelating om MRG op zee te ontwikkelen.

Meervoudig gebruik van de zee wordt toegelaten indien:

- er geen of weinig negatieve impact is, aantoonbaar met een effectenbeoordeling per ruimtegebruik, inclusief de cumulatieve impact bij MRG;
- het om hernieuwbare natuurlijke rijkdommen gaat;
- het ruimtegebruik naast functioneel ook klimatologisch geoptimaliseerd werd;
- het ruimtegebruik niet onverenigbaar is met de principes van een circulaire economie;
- een risicoanalyse plaatsvindt, rekening houdende met veiligheidsfactoren.

Voor elke activiteit binnen de Belgische zeegebieden wordt overwogen of deze binnen een specifieke afgebakende zone dient te gebeuren (statische benadering) of op elke plaats mag gebeuren die beantwoordt aan vooraf bepaalde criteria (dynamische benadering).

Planningstechnieken

Verweven waar het kan... Het ruimtebeslag ontwikkelt zich bij voorkeur verweven en brengt functies samen vanuit de gedachte dat functies elkaar versterken om maatschappelijk meerwaarde te creëren.

...scheiden waar het moet. Sommige ruimtegebruiken passen niet bij elkaar, andere vergen te veel aanpassingen indien ze samen voorkomen. Een te rigide streven naar MRG kan de ontwikkeling van activiteiten binnen de voorziene activiteitencombinatie sterk beperken. Daarom is het uit elkaar houden van activiteiten ook een mogelijke beslissing binnen het mariene ruimtelijke planningsproces.

Het principe van de circulaire economie wordt toegepast bij de gebruikte materialen, d.i. ruimtelijke beslissingen nemen die de veiligheid en herbruikbaarheid van de producten en de onder bepaalde omstandigheden daarmee gebouwde infrastructuur herbruikbaar houden. Dit kan door bv. infrastructuur te gebruiken die na het beëindigen van de oorspronkelijk bestemming functioneel blijft voor andere gewenste bestemmingen, waaronder ook bestemmingen op het land.

Om het MRG aan te passen aan de zich wijzigende omstandigheden (bv. klimaatwijziging of nieuwe beleidsprioriteiten), gebruiken we installaties die verplaatst kunnen worden, hetzij

tijdelijk of permanent (bv. drijvende windmolens, jack-up platformen, etc.). Dit moet natuurlijk in balans gebracht worden met de nodige rechtszekerheid en de veiligheid.

Bij toekenning van ruimte via o.m. concessieprocedures en effectenbeoordelingen is bij potentieel of reëel MRG (drie- of vierdimensioneel) één van de criteria. Bij tijdelijk vaste installaties is een onderzoek naar meervoudige gebruiken van de installatie eveneens een criterium van gunning. Op die manier wordt van bij het begin ruimtegebruik zo georganiseerd dat andere gebruiken ook mogelijk zijn en ook ontwikkeld kunnen worden.

Tools

Tegen 2050 bestaat een IT-toepassing waarbij alle voorhanden zijnde data als input dienen. Als output wordt een 'optimaal' MRG opgesteld, dat als instrument voor de besluitvorming kan dienen.

We hebben nood aan planningstechnieken die aangepast zijn aan de dynamiek van het systeem. Méér dan 'adaptief beheer' - wat toch eerder nog reactief wordt benaderd - betekent dit een verschuiving naar proactief beheer. Dit vergt ook een verschuiving van tweedimensionele kaarten naar het belang van een vierdimensioneel observatie- en voorspellingsinstrumentarium. Dit vergt ook een doorgedreven samenwerking tussen de Noordzeelanden om geschikte oceanobservatie- en onderzoekinfrastructuur uit te bouwen en gezamenlijk te beheren. Het uitbouwen van een zeer goed grensoverschrijdend observatie- en monitoringssysteem stimuleert dit proactief en dynamisch beheer.

6. Link naar transversale thema's

De opgestelde uitgangspunten van de WG MRG hebben steeds de principes van de transversale thema's als basisprincipes gehanteerd. De bedoeling was dan ook om deze basisprincipes te vertalen in de gehele visienota van de werkgroep.

Duurzaamheid

Een belangrijk uitgangspunt voor MRG is dat geen activiteit het gebruik van de zee voor de volgende generaties mag hypothekeren. Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van de huidige generaties zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Dit impliceert o.m. dat zodra één activiteit exclusief beslag legt op een bepaalde zone en dit voor een lange termijn, dit de mogelijkheid van toekomstige generaties om in hun eigen behoefte te voorzien in gevaar kan brengen. Duurzaamheid betekent ook dat we moeten nagaan welke activiteiten op zee te combineren zijn. Deze vorm van samenwerking kan een economische meerwaarde betekenen die op lange termijn een duurzame ontwikkeling van de Noordzee met zich mee zal brengen.

Het uitwerken van offshore infrastructuren of het ontwikkelen van activiteiten die over meerdere generaties gespreid zijn, worden op een duurzame manier ontworpen. Een duurzaam beleid moet er immers op gericht zijn om het behoud, de ontwikkeling en het herstel van het ecosysteem (Noordzee) of sub-ecosystemen en de daaraan gerelateerde functies, te waarborgen. Ook dit kan bereikt worden door MRG optimaal te benaderen.

Onderzoek en ontwikkeling

Uit de werkgroep en dan vooral de samenwerking op de blanco kaarten, is gebleken dat een belangrijke rol is weggelegd voor onderzoek en ontwikkeling. Het BNZ is te klein om alle activiteiten optimaal en economisch rendabel uit te bouwen op langere termijn, zelfs met een maximaal MRG.

Er wordt ernaar gestreefd om het BNZ als een “proeftuin” te laten fungeren voor wetenschappelijke projecten. Zo kunnen proefinstallaties worden gebouwd voor alternatieve manieren van energie opwekking, experimenten met zeewierkweek, viskweek, ontwikkelen van natuurlijke zandmotor, zeewering,..., zonder dat deze activiteiten volledig concurrentieel moeten worden uitgebouwd. Wanneer de proeffase geslaagd is, kan de activiteit op grotere schaal worden ontwikkeld in gebieden in of buiten de Noordzee waartoe er wel voldoende ruimte voor is.

De proefprojecten binnen het Belgische gedeelte kunnen uiteraard gezamenlijk verlopen en de zones hiervoor voorzien kunnen ook door andere activiteiten worden gebruikt of kunnen ten voordele zijn van andere doelstellingen zoals het behoud of herstel van het ecosysteem.

Governance / Beheersstructuren

Een goed ontwikkeld MRG vraagt een sterk uitgebouwde beheersstructuur, waarbij alle partijen vertegenwoordigd zijn of hun inbreng kunnen geven over het te volgen pad. Als overheid is het noodzakelijk om de nodige procedures op te zetten en na te leven zodat alle partijen betrokken worden bij het uitwerken van een visie op korte, middellange en lange termijn voor het beheer van de Noordzee.

Daarnaast is het van belang dat de overheid een transparant beleid voert over de door haar genomen beslissingen en duidelijk de wetenschappelijke onderbouwing aangeeft en toelicht die aan de basis ligt van deze beslissing.

Veiligheid en beveiliging (safety & security)

Veiligheid is een basisprincipe dat bij alle beslissingen in het kader van MRG en voor alle functies van de Noordzee moet worden meegenomen. Het betreft uiteraard de veiligheid van de gebruikers van de zee, maar ook voor het behoud van de natuurlijkheid en de ecosystemen.

Bij het ontwikkelen van meer en nieuwe activiteiten op zee, verhoogt automatisch ook het veiligheidsrisico. Meer activiteiten op zee betekent ook meer scheepvaart, waaronder constructieschepen en onderhoudsschepen. Bij de optimalisatie van MRG kan het scheepvaartverkeer extra druk worden, zeker als deze zones in de nabijheid liggen van de traditionele scheepvaartroutes of deze routes kruisen.

Een voorafgaandelijke veiligheidsstudie is noodzakelijk bij het verder uitbouwen van bestaande activiteiten of het invoeren van nieuwe. Zoals eerder gesteld, moet hierbij niet alleen gekeken worden naar de mogelijke risico's voor de andere gebruikers, maar ook naar de mogelijke milieu-impact en mogelijk ook de economische gevolgen bij een incident.

De toenemende dreiging van terrorisme is ook een belangrijk aandachtspunt dat met de nodige omzichtigheid moet worden benaderd.

Land-Zee Interactie

Elke activiteit die plaats vindt op zee heeft zijn relatie met het land. Windmolenparken moeten een aanlandingspunt voor elektriciteit hebben, scheepvaart heeft havens nodig, zeekering heeft zijn invloed op stranden en zeezicht.

Als de activiteiten op zee vanuit een MRG worden benaderd, dan dient deze lijn zeker ook doorgetrokken te worden op het land. Het gezamenlijk gebruiken van een zone kan zich ook vertalen in het gezamenlijk gebruiken van landinfrastructuur of zelfs samenwerkingsverbanden opzetten tussen de verschillende activiteiten, bv. bij onderhoud.

Grensoverschrijdend

Zoals eerder gesteld is de ruimte in het BNZ beperkt. In de toekomst is het niet mogelijk om aan alle wensen of verzoeken voor ruimte te honoreren. België gaat moeten inzetten op enkele aspecten en hierbij haar sterktes uitspelen op internationaal niveau.

Het gebrek aan beschikbare ruimte gaat internationale samenwerking noodzakelijk maken. Dit kan op privaat niveau, waarbij twee economische partijen gezamenlijk een activiteit gaan uitoefenen die grensoverschrijdend wordt ingepland of die zelfs verder op zee ligt. Maar dit kan ook tussen de verschillende bevoegde nationale autoriteiten die gezamenlijk doelstellingen gaan nastreven door grensoverschrijdend samen te werken.

MRG zal in de toekomst zeker niet beperkt zijn tot het BNZ.

7. Bijlagen (zie ook zip-file bijlagen)

....

Bijlage 22

Voortschrijdend rapport tot en met de derde vergadering

Rapportage Visienota 2050

Meervoudig Ruimtelijk Gebruik (MRG)

(na derde vergadering van 29 maart 2017)

3. Uitgangspunten

Deze rapportage beoogt een visie 2050 te ontwikkelen voor het meervoudig ruimtelijk gebruik van het Belgische deel van de Noordzee (BNZ). Deze rapportage zal deel uitmaken van een algemene visienota Noordzee 2050 die als bijlage in het herzien Marien Ruimtelijk Plan zal worden opgenomen.

In de toekomstvisie worden verschillende huidige activiteiten, evenals toekomstige ontwikkelingen gecombineerd om een optimaal gebruik van alle ruimte, maar ook een optimale benutting van alle rijkdom te bereiken, rekening houdend met de ecosysteembenadering.

De door de deelnemers unaniem aanvaardde uitgangspunten voor het ontwikkelen van een visie 2050 zijn hieronder in een willekeurige volgorde weergegeven:

- j) de zee heeft het potentieel tot een **vierdimensioneel**⁶ ruimtegebruik, waarin de zee zich onderscheidt van het landgebruik;
- k) de meerwaarde van **transnationale samenwerking** op economisch, ecologisch en wetenschappelijk vlak benadrukken (grensoverschrijdend; duurzaamheid);
- l) het gebruik van de zee voor **toekomstige generaties** niet hypothekeren (duurzaamheid);
- m) het tijdig anticiperen op mogelijke **bedreigingen** (veiligheid). Veiligheid is een uitgangspunt waaraan steeds moet worden getoetst. Dit heeft meerdere facetten, veiligheid voor natuur, veiligheid voor kustbewoners, veiligheid voor scheepvaart... ;
- n) het creëren van **economische meerwaarde door samenwerking** tussen verschillende actoren op zee (duurzaamheid). We moeten kijken welke activiteiten combineerbaar zijn met de natuur zoals viskweek of zeewierkweek. De 'economische meerwaarde' is ook een uitgangspunt die dient te passen binnen het ecosysteembenaden en de veiligheidsbenadering;
- o) een transparant beleid gefundeerd op **wetenschappelijke kennis** en het omzichtig omgaan met kennishiaten (onderzoek en ontwikkeling; governance/ beheersstructuren);

⁶ Met vier dimensies wordt bedoeld dat activiteiten kunnen plaatsvinden op de zeebodem en ondergrond, aan het wateroppervlak, in de waterkolom en in de luchtkolom. Deze kunnen potentieel gecombineerd worden. De tijdsfactor brengt een vierde dimensie in deze planning, zoals tijdelijk gebruik (militaire oefeningen op zee) of specifiek seizoensgebonden gebruik (bv. bepaalde vormen van recreatief gebruik).

p) voldoende kansen bieden voor **het behoud, de ontwikkeling en het herstel van het ecosysteem** (Noordzee) of sub-ecosystemen en de daaraan gerelateerde functies, wat impliceert werken met de natuur (duurzaamheid). De natuur is geen gebruiker zoals de andere gebruikers, maar vormt de basis waarmee alle gebruikers van de zee rekening moeten houden. Beperkingen kunnen worden opgelegd aan deze gebruikers in het belang van een duurzaam natuurbeheer. Behoud van natuur is dus een basisvoorwaarde, en herstellen van natuur doen we indien mogelijk. De vraag wordt gesteld wat dit “ecosysteemdenken” betekent. Hierbij wordt best aangesloten bij de visie van de WG Natuurlijkheid.

q) de koppeling tussen **land en zee**;

Bij de land-zee interactie moeten we kijken naar elke activiteit op land die een rol kan spelen voor meervoudig ruimtegebruik op zee: havens, toerisme, energie op het land,....

r) respect voor en bescherming van het **cultureel erfgoed** op zee.

De bedoeling is dat de visie een zo ruim mogelijk beeld vormt van de verschillende uitdagingen die er kunnen zijn tot 2050. Bepaalde uitdagingen kunnen worden ingeschat (bv. kernenergie uitstap, looptijd concessie windmolenparken, doelstellingen aangenomen door de EU, Noordzeegrid...), andere uitdagingen minder (onbemande scheepvaart, plaatselijke effecten van klimaatwijziging, tempo verzuring van de zeeën) of helemaal niet. Niettemin wordt ook voor dit laatste geval nagestreefd een visie te ontwikkelen in de context van meervoudig ruimtegebruik op zee.

De visie zal gelden voor een periode van bijna 35 jaar. Technieken en systemen zullen veranderen. Er zullen misschien nieuwe mogelijkheden zijn voor energie, aquacultuur, scheepvaart... Het denkproces ‘Toekomst van de Zee’ zal proberen vanuit de bestaande situatie een innovatieve visie uit te werken gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en stakeholderexpertise. Actuele evidenties mogen in vraag gesteld worden. De toekomst wordt mede bepaald door externe parameters zoals het internationaal beleid, een sterke reductie van broeikasemissies tegen 2050, snelle technologische ontwikkelingen, veranderende maatschappelijke behoeften...

De visie focust op het BNZ, maar mag daar niet toe beperkt zijn. Activiteiten, bijvoorbeeld voor scheepvaart of energie, zullen zich ontwikkelen in de gehele Noordzee. Mogelijkheden tot internationale, regionale of lokale samenwerking moeten overwogen worden. De visienota is niet ruimtelijk beperkt tot het BNZ, maar kijkt ook naar de internationale ontwikkelingen in de Noordzee, mogelijk ook de Baltische zee en wereldwijd.

Infrastructuur is een belangrijke factor die ook meegenomen moet worden in de langetermijnvisie, wil men in 2050 nog comfortabel kunnen leven bij/gebruik maken van de zeegebieden.

Hieronder worden de visies per sector toegelicht, met als invalshoek het multifunctioneel ruimtegebruik. Niet alle activiteiten hebben een impact op het ruimtelijk gebruik en heel wat activiteiten kunnen gecombineerd worden met andere activiteiten. Hiervoor kunnen we ook kijken naar voorbeelden uit andere landen.

Er kan binnen de Noordzee gekeken worden naar grensoverschrijdende samenwerking. Zowel tussen landen als tussen verschillende sectoren kunnen samenwerkingsovereenkomsten worden opgesteld die meervoudig gebruik mogelijk maken en de randvoorwaarden hiervoor vastleggen.

4. Visie per sector

4.1. Energiesector

Uitgaande van een stabilisatie van de vraag naar energie, een kernenergie-uitstap in 2025, een bevoorradingszekerheid en de internationale verplichtingen om de CO₂ uitstoot te verminderen, zal de hernieuwbare energiewinning en de energie-efficiëntie in belang toenemen.⁷ Momenteel bedraagt het potentieel aan offshore energie 2200 MW (2,2 GW) indien volledig operationeel (8 Terra Wattuur jaarproductie op zee, landvraag is ca. 10-voudige).

Belangrijke uitdagingen/data tot 2050:

- 2025: Substitutie van laatste kerncentrales, offshore windenergie blijft een belangrijke factor
- 2030: 1,5 GW erbij, investering die voorzien is bij Elia.
- 2050: Federaal Planbureau, 100% hernieuwbare energie

Hierbij dient rekening te worden gehouden met de interconnectie-infrastructuur. Er moet bijgevolg worden ingezet op transport, opslag en distributie van hernieuwbare energie, zowel binnen als buiten het Belgisch deel van de Noordzee.⁸ België is immers via een Europees energienetwerk verbonden met de Europese elektriciteitsmarkt en deze verbinding zal zich ook op zee verder uitstrekken.

Om aan de behoefte van hernieuwbare energie te kunnen voldoen, zal de vraag naar meer ruimte hiervoor rijzen, waardoor de nood aan meervoudig ruimtegebruik (tussen verschillende sectoren) en een efficiënter gebruik van de ruimte (door de sector hernieuwbare energie) zal stijgen.

Een voorbeeld van meervoudig ruimtegebruik kan betrekking hebben op het actuele verbod om door de windmolenparken te varen. In de toekomst kunnen er nieuwe technieken zijn die de veiligheid verhogen en bepaalde vormen van scheepvaart en/of visserij mogelijk maken.

Een efficiënter gebruik van de ruimte kan voortvloeien uit een evolutie naar een verhoogde elektriciteitsproductie per offshore windmolen. 8 MW is momenteel het maximaal te installeren vermogen, maar nu al zijn er ontwikkelingen naar 12 MW geïnstalleerd vermogen per windmolen, wat meer dan een verdubbeling zou betekenen van de huidige productie per windmolen op het BNZ. Naar de toekomst toe moet er gedacht worden aan andere mogelijke alternatieve ontwikkelingen, zoals drijvende windturbines. Bovendien moeten alle mogelijke vormen van hernieuwbare offshore energie, zoals golfenergie, getijden, osmose energie...een plaats krijgen in de visienota.

4.2. Visserij

⁷ Our Energy Future 2016; Op weg naar een hernieuwbaar energiesysteem in België. Briefing bij het rapport 'Our Energy Future' (november 2016) van 3^E in opdracht van Bond Beter Leefmilieu, Inter-Environment Wallonië, WWF en Greenpeace.

⁸ Zie MoU of the North Sea Countries' Offshore Grid Initiative (3 december 2010); Political Declaration on Energy Cooperation between the North sea Countries (6 juni 2016).

De volgende uitdagingen zijn aangegeven door de sector:

- reders kijken naar innovatieve vistechnieken;
- een vernieuwing van de vloot dringt zich op;
- de sector is reeds een sterk gereguleerde sector;
- internationale uitdagingen (gevolg van Brexit voor de Vlaamse visserijsector);
- angst voor een verder inpalmen van de ruimte door andere actoren (exclusiviteit).

De visserij heeft ook een historisch culturele achtergrond en een maatschappelijke relevantie. Klassieke visserij, die mobiel van aard is, is historisch gezien een voorbeeld van meervoudig ruimtegebruik (met scheepvaart, met baggeren, met zandontginning). Wegens de milieueffecten van bepaalde visserijtechnieken zijn beperkingen opgelegd aan bepaalde vormen van dit meervoudig gebruik, zoals (tijdelijke) uitsluiting in bepaalde zones of toegang onder bepaalde voorwaarden. Deze trend zal zich bij ongewijzigde vangstmethoden verderzetten in de toekomst. We moeten bijgevolg kijken welke opportuniteiten meervoudig ruimtegebruik kan bieden in bepaalde zones door het gebruik van innovatieve visserijtechnieken, zoals zeewierkweek met een positieve impact op het milieu of (kleinschalige) visserij zonder milieu-impact. De creatie van jobs door deze innovatieve visserij kan op een positieve manier de vermindering van jobs binnen de klassieke visserij opvangen.

In het Nationale Waterplan 2016-2021 van Nederland is voorzien dat kleine vissersvaartuigen vanaf 2017 worden toegelaten te hengelen binnen de windmolenparken onder strikte voorwaarden. In de huidige en nieuwe energieconcessiezones wordt overwogen om voor 2050 het hengelen toe te laten onder strikte voorwaarden, onder meer de registratie van de vaartuigen met het oog op het continue opvolgen van een vaarrouteplan en de verplichting in een Belgische vissershaven aan te landen. De mogelijkheid tot een beperkte visserij in deze concessiezone wordt afhankelijk gemaakt van de draagkracht van de te bevissen soorten en de ecosysteemeffecten van deze visserij. Dit laatste wordt gezien in een bredere ecosysteemcontext buiten de concessiezones.

Voor recreatieve visserij geldt dat medegebruik belangrijk wordt, bv. via toegang tot concessie windmolenparken (cf. Nederland). Ook kunstmatige eilanden scheppen opportuniteiten voor medegebruik met recreatieve visserij en met vormen van natuurbeleving. Het aantal vissers zal stijgen, maar het vissen op zich is veranderd, met natuurbeleving die belangrijker geworden is. Er is ook een technologische evolutie. Verre wrakken worden wel niet meer bevestigd, omwille van de brandstofprijzen.

4.3. Zandwinning

Duurzame ontginning van zeezand is niet mogelijk, gezien zeezand een niet-hernieuwbare grondstof is. Het zand wat ontgonnen is, komt niet terug op de tijdschaal van een mensenleven. De impact is echter wel beperkt tot de plaats van de ontginning. Een duurzaam beheer van de zandwinning op zee is daarentegen wel mogelijk. Indien we in de komende decennia de zandwinningssector als economische sector willen vrijwaren, dan moet er op een doordachte manier met de beschikbare voorraad zeezand worden omgesprongen worden. Voor projecten zoals het project Vlaamse Baaien is er onvoldoende zand voorradig in het Belgisch deel van de Noordzee.

Locaties voor zandwinning op land zijn steeds moeilijker te vinden. Zowel in België als in de buurlanden is zeezand daardoor een interessant alternatief. Sinds de jaren 1970 neemt

de winning van Belgisch zeezand toe. De vraag naar zeezand zal in de toekomst niet afnemen, integendeel. De zandwinningssector verwacht voor de komende jaren een stijging van gemiddeld 6 procent per jaar. Bijgevolg wordt offshore zand een schaars goed waarmee omzichtig moet worden omgesprongen. Er moet worden gewerkt aan een strategie waarbij het jaarlijks volume zand noodzakelijk voor strandsuppletie verminderd door gebruik te maken van natuurlijke processen. Aan de Belgische kust is er reeds een “natuurlijke” zandmotor. Er is immers zand dat van Frankrijk naar Nederland stroomt en langs de Belgische kust passeert. Dat is een dynamisch proces. Als dat transport vertraagd wordt, bv. in De Panne via aanplanten van rijshout, dan komt er zand voor onze kust te liggen. Gelet op de uitgangspunten en de ecosysteembenadering is het noodzakelijk om dit optimaal uit te werken. Voor gemeentebesturen ligt de oplossing veeleer in het natuurlijk versterken van de duinen en stranden;

Voor 2050 is werken met de natuur ter vermindering van strandsuppletie van toepassing over de ganse kustlijn, eveneens ter verdediging van de kustlijn tegen stormen en een zeespiegelstijging. De zandwinningszones op zee maken ten volle gebruik van meervoudig ruimtegebruik, m.a.w. geen exclusief gebruik: scheepvaart en visserij blijven toegelaten in deze zones. De import van zand en mogelijks de recuperatie van zand van de baggerstortplaatsen wordt mee in overweging genomen.

Momenteel mag de totale ontginningsdiepte niet dieper gaan dan 5 m beneden een bepaald referentieniveau. Dit referentieniveau wordt best herbekeken met het doel de impact van de ontginning op het milieu te verminderen en de beschikbare volumes en geschiktheid optimaal op elkaar af te stemmen. Ontginningsvaartuigen zullen vereenvoudigde elektronische kaarten gebruiken die op regelmatige basis aangepast worden aan de beschikbare ontginbare zandhoeveelheden. De monitoring via de elektronische monitoringsystemen en meetvormen aan boord van de ontginningsvaartuigen wordt veel intensiever, aangepast aan de actuele ontginning en met het doel meer frequente en snellere analyses van de impact van de ontginning te krijgen, waardoor ook de evolutie van de beschikbare volumes kan aangepast worden. Dit moet resulteren in een dynamische organisatie van de zandontginning. Gebieden voor zandwinning worden in de toekomst tijdelijk ofwel opengesteld ofwel gesloten.

4.4. Recreatieve vaart/toerisme

Toerisme en recreatie is een economisch belangrijke sector voor de kustgemeenten en de provincie West-Vlaanderen, waaronder het strand en de eerste 10 km in zee voor o.m. de zeilsport. De mensen komen naar de kust voor rust en ontspanning, voor de horizon, het open zicht. De zee wordt als een 'common' gezien, als gemeengoed waarbij de openheid een heel belangrijk uitgangspunt vormt voor rust en ontspanning.

De kust wordt gekenmerkt door een verschil tussen eb en vloed van bijna 4 meter. Elementen, zoals eilanden, die ter hoogte van Dubai of in de Middellandse zee zonder problemen kunnen worden ingepland wegens een gering verschil tussen eb en vloed, zijn niet zomaar te transponeren naar de Belgische kust. Het hoogteverschil biedt mogelijks andere opportuniteiten qua kustveiligheid die verder worden onderzocht

Nieuwe ontwikkelingen, zoals elektrische vaartuigen, kunnen ook nieuwe vormen van recreatieve vaart of toerisme mogelijk maken. Ook offshore windmolenparken, de toename van het aantal zeezoogdieren... brengen nieuwe vormen van toerisme met zich mee. Ecotoerisme is in 2050 een volwaardige sector.

4.5. Wetenschappelijk onderzoek

Zie principes.

4.6. Scheepvaart & havens

Scheepvaartroutes blijven prioritair. Er kan gekeken worden naar alternatieve of flexibele scheepvaartroutes. Dit is afhankelijk van de technologische ontwikkelingen binnen de scheepvaart. Er moet echter wel rekening gehouden worden met de noodzaak van baggeren als een scheepvaartroute wordt verlegd naar een ondiep gedeelte. Schepen gaan altijd een minimale diepgang nodig hebben om manoeuvres uit te kunnen voeren. Verleggen naar een ondieper gedeelte impliceert dat hier zal moeten worden gebaggerd en deze vaargeul in de toekomst moet worden verzekerd door onderhoudsbaggerwerken. Dit brengt aanzienlijke kosten met zich mee.

De kustgemeenten pleiten ervoor om een globalere visie uit te werken op de havens in Vlaanderen en vragen de piste om een drijvende haven waarop grotere schepen kunnen aanmeren en vlottende windmolens verder op zee mee te nemen in de visie.

Er moet ingezet worden op het vrijwaren van maritieme scheepvaartroutes en toegankelijkheid.

Haven van Zeebrugge:

- Aan landzijde zijn er gigantische zandoverschotten, maar daarvoor zijn er geen afnemers te vinden. In de achterhaven van Zeebrugge ligt ongeveer 3,5 miljoen kubieke meter zand. Dit zand is niet geschikt voor het opsprengen van de stranden, maar kan misschien wel gebruikt worden voor andere doeleinden.
- ‘Vlaamse Baaien’ is belangrijk;
- Verdere invulling en uitbreiding van haven mogelijk;
- Sterneneiland moet verplaatst worden;
- Milieubescherming moet in balans blijven met economische ontwikkeling;
- Paardenmarkt op zee: varen boven noordelijke tipje moet mogelijk zijn;
- Hernieuwbare energie: dynamiek.

Qua scheepvaart: aardgas wordt belangrijker voor scheepvaart, moeilijk in te schatten of schepen almaar groter zullen worden.

Qua gas: aardgas (o.a. uit Russische Sabetta) is al contractueel voor Zeebrugge voorzien, vandaar nood aan bijkomende ruimte.

Prioriteiten haven Zeebrugge

1. Vrijwaren van bestaande scheepvaartroutes en van de maritieme toegankelijkheid
2. Binnenvaart op zee mogelijk maken
3. Verdere invulling en uitbreiding van de haven mogelijk maken
4. Havenactiviteiten en milieubescherming in balans
5. Paardenmarkt onder controle, met mogelijkheid om te varen over sommige zones

6. Hernieuwbare energie - haven als facilitator en als randvoorwaarde
7. Dynamiek kust-zee-haven mogelijk maken, inclusief bescherming haven tegen stijging zeespiegel

4.7. Aquacultuur/maricultuur

Momenteel zijn er enkel mogelijkheden in de windmolenparken. Naarmate de sector kan bewijzen dat ze economisch rendabel is en milieuneutraal, zal de vraag naar ruimte stijgen waarbij de veiligheid van de exploitatie kan worden gegarandeerd. Afhankelijk van welke vorm van aquacultuur of maricultuur zijn de zones voor offshore windenergie de meest aangewezen locaties. Hier kan er sprake zijn van zowel meervoudig ruimtegebruik als van meervoudig gebruik van de windenergie-installatie. Er zal nood zijn aan een gebied buiten windmolenparken. Er loopt onderzoek naar welke zones nodig zijn voor welke waardeketens.

4.8. Militaire activiteiten

Er wordt hierover nog nagedacht. Voor oefengebieden zijn er volgende criteria:

- Welk schip (fregat, kleiner);
- Afstand zone;
- Diepte zone.

Voor kleine schepen is de Wenduinebank erg belangrijk. De schietzone Lombardsijde blijft ook belangrijk, zeker op regionaal en internationaal niveau.

Er kan naar meer synergiën met buurlanden gezocht worden inzake oefenzones.

Niet meteen veel minder ruimtegebruik in het vooruitzicht. Qua onbemande vehikels (lucht/water e.a.) zal er ook veel veranderen.

Voor een update van defensie: zie bijlage 24 en 25

4.9. Monitoring

Een actieve monitoring op zee gaat verder dan alleen het nagaan van de milieueffecten. De activiteiten van de verschillende sectoren dienen te worden gemonitord, met de basisprincipes natuurlijkheid en veiligheid als indachtig. Wel is een wetenschappelijke onderbouwing van de monitoring noodzakelijk.

5. Ruimtelijke principes

Deze principes maken het voorwerp uit van het basisdocument.